

AUTOREFERAT

1. IMIĘ I NAZWISKO

Dr Adam Barabasz
Zakład Badań Niemcoznawczych
Wydział Nauk Politycznych i Dziennikarstwa
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

2. POSIADANE DYPLOMY, STOPNIE NAUKOWE Z PODANIEM NAZWY, MIEJSCA I ROKU ICH UZYSKANIA ORAZ TYTUŁU ROZPRAWY DOKTORSKIEJ.

Stopień zawodowy magistra nauk politycznych autor uzyskał w 2001 roku po pięcioletnich studiach na kierunku politologia (specjalność stosunki międzynarodowe) w Instytucie Nauk Politycznych i Dziennikarstwa na Wydziale Nauk Społecznych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Praca magisterska pt. „Odwołanie się do przeszłości w ideologii i propagandzie III Rzeszy” została napisana pod kierunkiem prof. zw. dra hab. Bogdana Koszela. Recenzentem pracy był prof. zw. dr hab. Czesław Mojsiewicz.

W 2002 roku na Wydziale Nauk Społecznych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu autor ukończył również studia na kierunku filozofia. Praca magisterska pt. „Filozoficzne podstawy narodowego socjalizmu w Niemczech” została napisana pod kierunkiem prof. dr hab. Janusza Wiśniewskiego. Recenzentem pracy był prof. dr hab. Edward Jeliński.

W październiku 2002 roku autor rozpoczął studia doktoranckie na Wydziałowym Studium Doktoranckim WNS UAM. Pracę naukową realizował pod kierunkiem prof. Bogdana Koszela w Zakładzie Gospodarki Międzynarodowej. Obrona pracy doktorskiej miała miejsce w 2007 roku. Tytuł rozprawy doktorskiej: *Polacy i Polska wobec idei integracji europejskiej w latach 1915-1957.*

3. INFORMACJE O DOTYCHCZASOWYM ZATRUDNIENIU W JEDNOSTKACH NAUKOWYCH

Od 1 października 2007 roku do 30 września 2008 byłem zatrudniony na stanowisku adiunkta na pełnym etacie w Collegium Polonicum w Słubicach. Następnie, od 1 października 2008 do 30 września 2018 roku byłem zatrudniony na pełnym etacie na stanowisku adiunkta w Zakładzie Badań Niemcoznawczych na Wydziale Nauk Politycznych i Dziennikarstwa UAM w Poznaniu.

Od 1 października 2017 roku do 30 września 2018 roku zatrudniony na pełnym etacie na stanowisku starszego wykładowcy.

4. WSKAZANIE OSIĄGNIĘCIA WYNIKAJĄCEGO Z ART. 16 ustawy ust. 2 USTAWY Z DNIA 14 MARCA 2003 ROKU O STOPNIACH NAUKOWYCH I TYTULE NAUKOWYM ORAZ O STOPNIACH I TYTULE W ZAKRESIE SZTUKI (DZ.U.2016r.poz.882 ze zm. w DZ U. z 2016 r.1311.):

Zgodnie z wymogami wynikającymi z art. 16 ust.2 Ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach i tytule w zakresie sztuki jako główne osiągnięcie naukowe autor wskazuje monografię: *Polska wobec zachodnioeuropejskich procesów integracyjnych po II wojnie światowej (do 1989 roku)*, Poznań 2018, s.368.

a) Tytuł osiągnięcia naukowego/artystycznego

Polska wobec zachodnioeuropejskich procesów integracyjnych po II wojnie światowej (do 1989 roku), Poznań 2018, s.368.

b) Omówienie celu naukowego pracy i osiągniętych wyników wraz z omówieniem ich ewentualnego wykorzystania

W najważniejszym obszarze zainteresowań naukowych autora znajduje się stosunek władzy ludowej w Polsce wobec procesów integracji zachodnioeuropejskiej kształtujących się na Starym Kontynencie po II wojnie światowej. Poza obszarem zainteresowania autora znalazły się stosunek do integracji europejskiej opozycji, tej emigracyjnej i istniejącej w kraju do 1947 r. (PSL), a także powstałej w kraju w drugiej połowie lat siedemdziesiątych w postaci ugrupowań i partii politycznych wraz z ruchem „Solidarność” z następnej dekady. Mając świadomość wielopłaszczyznowego uzależnienia Polski od Związku Radzieckiego w omawianym okresie, autor analizował zarówno procesy ekonomicznego i politycznego jednoczenia się Europy Zachodniej, jak i badał stosunek polskich elit politycznych (gospodarczych i intelektualnych) do tych inicjatyw na przestrzeni lat 1946-1989. Naukowa eksploracja stosunku elit Polski Ludowej do zachodnioeuropejskich procesów integracyjnych wymagała określenia głównych pytań badawczych:

- Czy proces integracji zachodnioeuropejskiej był w początkowym okresie wymuszany przez USA, a następnie traktowany jako instrument nacisku na państwa demokracji ludowej, w tym Polskę?
- Czy integracja zachodnioeuropejska była „okrężną” drogą do odbudowy imperializmu niemieckiego?
- Czy, pomimo trwającej w latach 1946-1989 zależności Polski od ZSRR, stosunek władz PRL do integracji zachodnioeuropejskiej ewoluował od jej odrzucenia do uznania dla jej osiągnięć integracyjnych?

Analiza zebranego materiału empirycznego skłoniła również autora do sformułowania bardziej szczegółowych pytań badawczych:

- Jakie były reakcje władzy ludowej w Polsce na pozytywny odbiór procesów integracji zachodnioeuropejskiej przez polskie środowiska emigracyjne skupione po 1945 roku w Paryżu i Londynie?
- Czy obecność polityczna i wojskowa USA w Europie po zakończeniu II wojny światowej miała wpływ na kształtowanie się polskiego stanowiska wobec postępujących procesów integracji europejskiej?
- Czy odbudowę gospodarczą i polityczną zachodnich Niemiec łączono z agresywnymi zamiarami RFN zdobycia wpływów w Europie Środkowej i Wschodniej oraz ich dążeniem do rewizji układów jałtańsko-poczdamskich?
- Czy podczas zmian zachodzących na najwyższym szczeblu władzy w PRL przeważała kontynuacja czy zmiana w polityce wobec Wspólnot Europejskich?
- Jak kształtowała się strategia PRL wobec postępów zachodnioeuropejskich procesów integracyjnych?
- Czy Polsce było bliżej do współpracy gospodarczej z Europejską Wspólnotą Gospodarczą (EWG) czy z Europejskim Stowarzyszeniem Wolnego Handlu (EFTA)?
- Jakie znaczenie dla Polski miała akcesja Wielkiej Brytanii do EWG?
- Jaki wpływ na stosunki PRL-EWG miała ponadnarodowa forma współpracy państw członkowskich ugrupowania?
- Jakie stanowisko zajęła polska władza wobec pierwszych, powszechnych wyborów do Parlamentu Europejskiego, które odbyły się w 1979 roku?
- Jakich instrumentów na rzecz zbliżenia Polski do EWG używały elity sprawujące władzę w PRL?
- Jaki wpływ na politykę PRL wobec EWG miało podpisanie Jednolitego Aktu Europejskiego EWG?
- Czy wszystkie organy państwa w PRL w równym stopniu interesowały się zachodnioeuropejskimi inicjatywami integracyjnymi?
- Czy południowe rozszerzenie EWG o Grecję z 1981 roku łączono z utratą wpływów w kraju partii komunistycznej?
- Jakie czynniki skłoniły Polskę do podpisania umowy z EWG?

Przedmiotem badań stał się więc stosunek obozu władzy w Polsce prezentowany w latach 1946-1989 wobec wieloaspektowo pojmowanych procesów integracji zachodnioeuropejskiej. W toku prowadzonej analizy prześledzono zarówno ewolucję stanowiska elit rządzących Polską wobec Wspólnot Europejskich, jak i wskazano na czynniki, które o tym zdecydowały. Z biegiem lat postawa ta ewoluowała od wyraźnego zanegowania integracji europejskiej do stopniowego zaangażowania polskich władz w proces zbliżenia kraju w orbitę wpływów EWG i na rzecz współpracy z państwami zachodnioeuropejskimi skupionymi wokół tej wspólnoty. Sytuacja ta była wymuszona głównie przez katastrofalną sytuację w gospodarce polskiej i brakiem możliwości otrzymania adekwatnej pomocy ekonomicznej ze strony ZSRR i wspólnoty państw socjalistycznych. W 1989 roku ostatecznie włączono Warszawę w zasięg toczących się procesów integracyjnych.

Zawartość książki została uporządkowana według kryterium chronologiczno-problemowego w taki sposób, by w kolejnych czterech rozdziałach książki przedstawić stanowisko Polski Ludowej wobec najważniejszych procesów integracji zachodnioeuropejskiej na przestrzeni lat 1946-1989.

Stosunek Polski do zachodnioeuropejskich procesów integracyjnych to wielowątkowy obszar badawczy, w obrębie którego zastosowano metody charakterystyczne dla nauk politologicznych. W pierwszej kolejności użyteczną stała się **metoda historyczna**, która pozwoliła na zbadanie genezy procesów integracji europejskiej, a także na prowadzenie studiów biograficznych (elit politycznych). Podejście historyczne dominuje w monografii. Wynika to z bliskości przedmiotu poznania obu dyscyplin historii i politologii¹. Kluczowe jednocześnie znaczenie miała przy tym obrana metoda analizy źródeł i zawartości prasy, ponieważ ten materiał empiryczny stanowił podstawę badań autora.

W pracy wykorzystano również **analizę systemową**, dzięki której zostały ukazane determinanty zmian procesu kształtującego badane zjawiska. Umożliwiła ona poznanie najważniejszych procesów mających wpływ na analizowane zmiany, w tym role i wpływ aktorów (państw, organizacji)². Metoda ta miała zastosowanie w całej monografii.

Wspierającą okazała się również **metoda behawioralna**, którą wykorzystano do zbadania wspomnień oraz dokumentów traktujących o zachowaniach jednostek i grup ludzkich. Pozwoliła ona dokonać oceny stanu kontaktów pomiędzy przedstawicielami PRL a reprezentantami Wspólnot Europejskich w latach siedemdziesiątych, co szerzej opisane jest w III i IV rozdziale pracy.

W monografii zastosowano również, choć już w mniejszym stopniu, metodę analizy **instytucjonalno-prawnej** pozwalającą spojrzeć na Wspólnoty Europejskie jako na system instytucji. Jest ona co prawda bliższa naukom prawnym, niemniej jednak chętnie sięgają po nią także politolodzy. Od końca lat siedemdziesiątych ubiegłego stulecia aż do końca lat osiemdziesiątych władze PRL starały się położyć podwaliny traktatowe pod współpracę z EWG. Udało się to dopiero pod koniec rządów PZPR w Polsce, o czym autor wspomina głównie w rozdziale IV pracy.

Kolejną metodą przydatną w badaniach okazała się także **metoda decyzyjna** umożliwiająca wskazanie, kto w PRL podejmował decyzje istotne dla realizacji

---

¹ A. Chodubski, Wstęp do badań politologicznych, Gdańsk 1996, s. 79.

² J. Kukułka Problemy teorii stosunków międzynarodowych, Warszawa 1978, s. 197-205.

priorytetów kierownictwa partyjno-państwowego. Z kolei **metoda porównawcza** zarówno uwypukliła podobieństwa, jak i różnice badanych podmiotów: PRL i EWG, oraz pozwoliła przedstawić skomplikowany proces decyzyjny zachodzący w EWG. Z racji, że analiza porównawcza służy często do oceny przedmiotu, instytucji bądź zjawiska zmienionego pod wpływem różnych czynników (np. reform politycznych)³, w niniejszej monografii posłużono się nią w celu zaakcentowania zmiany stanowiska PRL wobec postępujących i rozwijających się procesów integracji zachodnioeuropejskiej.

Literatura naukowa dotycząca stanowiska Polski wobec integracji europejskiej jest dość bogata, choć przy tym zróżnicowana i rozproszona. Najczęściej spotyka się artykuły w specjalistycznych czasopismach poświęcone konkretnym zagadnieniom bądź formom integracji. Na gruncie polskim nie powstała dotąd monografia, która w sposób kompleksowy podejmowałaby temat stosunku PRL do procesów integracji zachodnioeuropejskiej. W poczynionych badaniach naukowych pierwszorzędą rolę odegrały kwerendy archiwalne, które przeprowadzono zarówno w Archiwum Ministerstwa Spraw Zagranicznych w Warszawie (A MSZ), jak i w Archiwum Akt Nowych w Warszawie (AAN) oraz w Instytucie Pamięci Narodowej w Warszawie (A IPN). Zwrócenie się do tych instytucji okazało się w istocie trafnym przedsięwzięciem. Autor dotarł bowiem do licznych, dotąd nieprzebadanych materiałów źródłowych, które nie dość, że stanowiły podstawę monografii, to okazały się największym osiągnięciem badawczym autora. Analizy objęły, między innymi: tajne, jak i jawne notatki, poufne pisma, pisma specjalnego przeznaczenia, notatki wewnętrzne sporządzone przez polskich dyplomatów i polityków w kraju i za granicą. Kwerenda objęła następujące zespoły akt: Zespół 15 Gabinet ministra (1945-1951), Zespół 23 Gabinet ministra (1952-1960), Zespół 26 Gabinet ministra (1961-1968), Zespół 8 DEP. II (1949-1960), Zespół 9 DEP. III (1949-1960), Zespół 17 DEP. IV (1961-1969), Zespół 24 Departament Międzynarodowych Organizacji, Zespół 21 Departament Prasy i Informacji (1946-1963), Zespół Akt 1354 KC PZPR, Zespół Akt 237 Wydziału Zagranicznego KC, Zespół Akt 1738 Polski Instytut Spraw Międzynarodowych w Warszawie, Zespół Akt 351 Ministerstwo Handlu Zagranicznego, Zespół Akt Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego w Polsce, Zespół Akt Ministerstwa Spraw Wewnętrznych PRL. Obszerną kwerendą objęte zostały również Księgi Nabytków (w liczbie 20) znajdujące się w Ministerstwie Spraw Zagranicznych w Warszawie. W AAN w Warszawie uwaga autora skupiona została głównie na aktach KC PZPR. Ku zaskoczeniu autora na poziomie Biura Politycznego KC PZPR, Sekretariatu KC niezwykle rzadko podejmowano tematykę integracji europejskiej. Jak się okazało to problematyka wewnętrzna kraju zajmowała uwagę czołowego establishmentu w PRL w zdecydowanie większym stopniu aniżeli problematyka konkretnie integracji europejskiej. Niewątpliwie było to wynikiem wskazówek otrzymywanych przez Warszawę z Kremla, który zastrzegł sobie prawo wypowiedzenia się w imieniu całego obozu socjalistycznego i RWPG. Próby emancypacji polskiej polityki zagranicznej nawet w bardzo ograniczonym zakresie np. w pierwszych latach urzędowania Adama Rapackiego na stanowisku ministra spraw zagranicznych zakończyły się niepowodzeniem.

Więcej wartościowego materiału na temat integracji zachodnioeuropejskiej, choć również nie tak wiele jak by się można spodziewać odnaleziono w aktach Wydziału Zagranicznego KC PZPR. W tym miejscu warto nadmienić, że z kolei w MSZ istotną część

---

³ A. Łuszczynski, Podstawy metodologiczne badań politologicznych, Rzeszów 2005, s. 44.

archiwów MSZ z 1987 roku została zniszczona, co w konsekwencji utrudniło autorowi przeprowadzenie jeszcze szerszej analizy i sformułowanie niektórych wniosków.

W AAN w Warszawie autor odnalazł kilkanaście ekspertyz autorstwa, między innymi, Wirginii Grabskiej, Poli Landau, Grażyny Bernatowicz-Bierut poświęconych ocenom konkretnych procesów integracji europejskiej. Rolę wspierającą odegrały natomiast źródła drukowane dotyczące najnowszej historii Polski, opublikowane w Polskim Instytucie Spraw Międzynarodowych w ramach imponującej edycji Polskie Dokumenty Dyplomatyczne. Pomocne okazały się także dzienniki Mieczysława F. Rakowskiego, w których ujawniał on stosunek władzy ludowej do procesów integracji zachodnioeuropejskiej. Przydatne stały się ponadto: komentarze Edwarda Gierka opublikowane przez Janusza Rolickiego, wspomnienia członków zespołu ekspertów ekonomicznych Edwarda Gierka – Pawła Bożyka i Zdzisława Rurarza. Przystudiowano również przemówienia Wojciecha Jaruzelskiego.

Przy pisaniu książki wykorzystano również syntezы najnowszych dziejów Polski sporządzone przez historyków: Jerzego Krasuskiego, Antoniego Czubińskiego, Antoniego Dudka, Andrzeja Paczkowskiego, Andrzeja Skrzypka, Andrzeja Garlickiego.

Istotnego zaplecza merytorycznego dostarczyła książce obszernie wykorzystana zawartość prasy PRL, a zwłaszcza dzienniki i tygodniki: „Trybuna Ludu” „Żołnierz Wolności”, „Życie Warszawy”, „Robotnik”, „Głos Wielkopolski”, „Nowe Czasy”, „Życie Gospodarcze”, „Rzeczywistość”, „Polityka”, „Chłopska Droga”, „Kultura” „Literatura”, „Tygodnik Demokratyczny” , „Przekrój”.

Wiele wartościowego materiału znalaziono ponadto w artykułach naukowych opublikowanych w takich periodykach, jak: „Sprawy Międzynarodowe”, „Przegląd Zachodni”. Przeanalizowano również materiały, w dużym stopniu o wymowie propagandowej, zamieszczone w miesięczniku oraz organie teoretycznym i politycznym KC PZPR – „Nowe Drogi” oraz na łamach „Ideologii i Polityki”.

Jak już wspomniano, podjęty przez autora problem badawczy nie doczekał się do tej pory kompleksowego opracowania w literaturze przedmiotu dostępnej w obiegu naukowym. Różne jego wątki pojawiły się natomiast przy okazji monografii i prac zbiorowych, takich autorów, jak: Grażyna Bernatowicz-Bierut, Ryszard Ławniczak, Andrzej Kwilecki, Ryszard Skobelski, Andrzej Podraza, Bernard Piotrowski, Stanisław Parzymies, Stanisław Miklaszewski, Sławomir Łukasiewicz, Mieczysław F. Rakowski, Wirginia Grabska, Pola Landau, Zdzisław Nowak, Zofia Ciechomska Lucjan Ciamaga, Krystyna Michałowska-Gorywoda.

W I rozdziale książki (*Władza ludowa wobec narodzin i rozwoju inicjatyw integracji zachodnioeuropejskiej w latach 1946–1957*) przedstawiono polskie reakcje na ogłoszony w 1946 roku tak zwany plan Marshalla, czyli projekt amerykańskiej pomocy dla krajów zniszczonych w wyniku II wojny światowej. Jak wskazują źródła archiwalne w Ministerstwie Spraw Zagranicznych, początkowo miały one charakter względnie powściągliwy, związany z rozwojem wydarzeń na arenie międzynarodowej⁴. Polska wstępnie wykazała zainteresowanie propozycją amerykańską, jednak ze względu na negatywne stanowisko ZSRR, który uznawał ów projekt za przejaw uzależnienia Europy od „imperializmu amerykańskiego”, zrezygnowała ostatecznie z uczestnictwa w nim. W tym okresie demaskatorski charakter planów amerykańskich ujawniła prasa polska,

---

4 Archiwum Ministerstwa Spraw Zagranicznych (dalej A MSZ) Zespół 15 Gabinet ministra (1945-1951), wiązka 9, teczka 94. Rozmowa ministra spraw zagranicznych Zygmunta Modzelewskiego z korespondentem PAP o stosunku rządu polskiego do planu Marshalla, z 24 listopada 1947.

utożsamiając zgodę na udział w tej inicjatywie z rzekomo całkowitym podporządkowaniem się polityce amerykańskiej. W tym czasie ostrą argumentacją posługiwały się najważniejsze w tym okresie dzienniki, tygodniki oraz miesięczniki władzy ludowej w Polsce, do których należy zaliczyć: „Trybunę Ludu”, „Życie Warszawy”, „Robotnika”, „Nowe Drogi”, „Chłopską Droge”, „Nowe Czasy”, „Tygodnik Warszawski”, „Trybunę Wolności”. Równolegle Ministerstwo Bezpieczeństwa Publicznego w Warszawie poprzez działania tajnych agentów wsłuchiwało się w głos społeczeństwa polskiego. W resorcie natomiast polskie reakcje na plan Marshalla miały najczęściej charakter emocjonalny, bo nie merytoryczny, a niekiedy nawet wulgarny⁵. Nie dziwi więc fakt, że pod koniec lat pięćdziesiątych w dyskusjach polskich polityków i dyplomatów dominowało przekonanie, że jak do tej pory krytyka pojawiająca się w prasie polskiej wymierzona w inicjatywy integracyjne była często prymitywna i schematyczna⁶.

W dalszej części I rozdziału pracy poddano wartościowaniu pierwsze inicjatywy integracji europejskiej: Europejską Wspólnotę Węgla i Stali (EWWiS) oraz Europejską Wspólnotę Obronną (EWO). W tym okresie zachodnioeuropejskie koncepcje zjednoczeniowe postrzegane były w Polsce negatywnie, głównie poprzez pryzmat ideologicznych kryteriów. W powołaniu EWWiS upatrywano ingerencję USA i sugerowano, że owa inicjatywa stanowi przybudówkę zbrojeniową NATO, w ramach której Waszyngton tworzy bazy ekonomiczne dla NATO. W przypadku projektu EWO sugerowano natomiast, że przy pomocy armii europejskiej jej generałowie z Hansem Speidlem, byłym szefem sztabu marszałka Erwina Rommla, na czele zamierzali zrealizować cele dawnego Wehrmachtu, dokonać marszu na wschód i przy tym rozbić wspólnotę państw socjalistycznych.

Rok 1957 to czas podpisania Traktatów Rzymskich powołujących do życia EWG i EURATOM. Wspólnoty te stanowiły również impuls do rozszerzenia zasięgu terytorialnego Wspólnego Rynku o kolejne kraje, jak i podjęcia realizacji wspólnych polityk (handlowej, rolnej, transportowej i częściowo społecznej). Inicjatywy te w kolejnych latach wyznaczyły nowy kierunek, tym razem pogłębiania współpracy politycznej na starym kontynencie. Rząd Polski Ludowej za pośrednictwem placówek dyplomatycznych za granicą początkowo dość pobieżnie, a z biegiem czasu coraz bardziej wnikliwie obserwował pogłębiający się proces integracji zachodnioeuropejskiej, i oceniał go w tym okresie zdecydowanie negatywnie. Za główne kryterium osądu stawiano sobie przede wszystkim polityczne przesłanki i przez ich pryzmat interpretowano propozycje budowy zjednoczonej Europy. Tajne notatki, poufne pisma, pisma specjalnego przeznaczenia przesyłane od polskich dyplomatów do MSZ oraz notatki wewnętrzne sporządzane na potrzeby resortów oddawały klimat panujący w kierownictwie elit komunistycznych Polski. Cechowały go: niepewność, obawa i podejrzliwość wobec świata propagującego ideę integracji europejskiej.

Obawy wiązano również z ewentualną kwestią rozszerzenia wpływów EWG na kontynent afrykański. Wspólny Rynek zakładał bowiem współpracę z byłymi koloniami

---

⁵Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej w Warszawie (dalej A IPN BU) 1572/1511,teczka: Konferencja paryska i plan Marshalla w opinii społeczeństwa polskiego, Raporty, doniesienia agenturalne, zestawienie danych z doniesienie Referent Pikul, reakcje społeczeństwa na plan Marshalla (ściśle tajne), Kraków 15 lipca 1947.

⁶ Polskie Dokumenty Dyplomatyczne (PDD), Blusztajn do Winiewiczza, O reakcji Polski na utworzenie EWWiS i Euratomu, skutki utworzenia EWG, notatka z 2 kwietnia 1957.

państw członkowskich EWG. Przewidywano preferencyjną dla tych krajów współpracę gospodarczą (umowy stowarzyszeniowe), co godziło w propagandę państw socjalistycznych, rzekomo jedynych obrońców krajów rozwijających się. W tym okresie obóz rządzący w Polsce uzasadniał, że wszystkie pojawiające się w tym czasie inicjatywy integracyjne nie uwzględniają różnic ekonomicznych istniejących między państwami kapitalistycznymi a socjalistycznymi, więc trudno mówić o pozytywnych stronach współpracy między blokami. Uzasadniano, że Zachód nie ucierpiał w wyniku II wojny światowej tak dotkliwie jak kraje socjalistyczne. Ponadto nie do przyjęcia dla elit PRL był ponadnarodowy charakter współpracy „szóstki”.

W rozdziale II monografii (*PRL wobec rozwoju procesów integracji zachodnioeuropejskiej w latach 1960-1970*) przedstawiono stosunek kierownictwa partyjno-państwowego PRL do zainicjowanej jeszcze Traktatami Rzymskimi Wspólnej Polityki Rolnej EWG. Miała ona potwierdzać kierowanie się przez członków EWG interesami narodowymi, a nie ponadnarodowymi. W dalszej części pracy omówiono stosunek Polski do utworzonego w 1960 roku Europejskiego Stowarzyszenia Wolnego Handlu (EFTA). Starano się odpowiedzieć na pytanie, które z ugrupowań: EWG czy EFTA jest ważniejsze z punktu widzenia sporządzania bilansu handlowego kraju.

W tej części pracy przybliżono również polskie reakcje na próby utworzenia spośród państw skandynawskich Nordyckiej Unii Ekonomicznej (NORDEC), które miały miejsce przed upływem roku 1970. W tym okresie polskie elity polityczne, ekonomiczne i intelektualne szeroko komentowały proces współpracy politycznej „szóstki” w ramach planu Ch. Foucheta i planu E. Davigniona.

Szybkie tempo rozwoju procesów integracji zachodnioeuropejskiej władze w Polsce miały dostrzec właśnie w połowie lat sześćdziesiątych. Głos na ten temat zabrał I sekretarz KC PZPR Władysław Gomułka, który w dniach 11-16 listopada 1968 roku podczas V Zjazdu KC PZPR dość zaskakująco oświadczył: „[...] integracja gospodarcza krajów kapitalistycznych w zachodniej Europie mimo sprzeczności i trudności, mimo ostrej konkurencji między monopolistycznymi ugrupowaniami zrosniętymi z aparatami państwowymi postępuje szybko naprzód”⁷.

„Zielone światło” dla prowadzenia badań w tym zakresie otrzymały właśnie polskie instytuty badawcze w tym przede wszystkim Polski Instytut Spraw Międzynarodowych w Warszawie oraz Instytut Zachodni w Poznaniu. W 1969 roku w placówce poznańskiej odbyła się interesująca dyskusja na temat rozwoju procesu gospodarczego integracji Europy Zachodniej z uwzględnieniem jej aspektów polityczno-militarnych, mająca ukazać się drukiem jeszcze pod koniec tego samego roku. Wypowiadali się w niej eksperci,⁸ co stanowiło dowód na narastające zainteresowanie Polski procesami integracji europejskiej w tym okresie. W ciekawy sposób ocenia te reakcje znany lubelski europeista Sławomir Łukasiewicz. Pisze on o charakterystycznej dla władzy ludowej w Polsce ambiwalencji wobec idei zjednoczenia Europy w tym okresie: „Część środowisk komunistycznych w kraju leżącym nad Wisłą była orędownikiem wojny ideologicznej, ta druga, prowadziła subtelny grę

---

⁷ V Zjazd Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej 11-16 listopada 1968, Podstawowe materiały i dokumenty, Warszawa 1968, s.236, 247.

⁸ T. Grabowski, Z. Nowak, (red.,) Integracja ekonomiczna Europy zachodniej i jej aspekty polityczno-militarne, Poznań 1969, s. 167-179.

z Zachodem, przynajmniej na polu ekonomicznym” – dodaje⁹. Od podpisania Traktatów Rzymskich w 1957 roku, aż do końca lat sześćdziesiątych, które symboliczną klamrą spina zorganizowany w 1969 roku Kongres w Hadze, stanowisko PRL wobec ekonomicznych, politycznych i społecznych procesów integracji europejskiej ewoluowało. Przechodziło bowiem od postawy negacji do stopniowej akceptacji i chęci współdziałania przynajmniej w ograniczonym zakresie.

W rozdziale III książki (*Odwrót od ideologii. Polska wobec zachodnioeuropejskich inicjatyw integracyjnych w latach 1970-1980*) poddano ocenie konsekwencje pierwszego rozszerzenia EWG o Wielką Brytanię, Irlandię i Danię zarówno z perspektywy Wspólnot Europejskich, jak i z perspektywy Polski oraz wspólnoty państw socjalistycznych. Przedstawiono długą i trudną drogę do członkostwa w EWG Wielkiej Brytanii, którą w szczególności śledziły placówki dyplomatyczne PRL w Londynie, Brukseli i Paryżu oraz szeroko komentowała je prasa polska. W tym czasie ambasada PRL w Oslo uważnie obserwowała również zakończoną niepowodzeniem debatę nad członkostwem Norwegii w EWG. W dalszej części pracy przedstawiono stosunki pomiędzy RWPG a EWG, a raczej ich brak. Były one funkcją stosunków Wschód-Zachód i doczekały się wielu ocen nie tylko w opracowaniach, ale również jako przedmiot naukowych ekspertyz znawców problematyki, jak chociażby Wirginia Grabska¹⁰. Rozdział trzeci kończą polskie reakcje na pierwsze, powszechne wybory do Parlamentu Europejskiego Wspólnot Europejskich. Wzbudziły one zarówno zaniepokojenie, jak i niepokój polskich władz z kilku powodów. Były one częścią integracji politycznej zachodniej Europy, procesu, który – jej zdaniem – miał prowadzić do utrwalenia istniejącego podziału Europy na dwa bloki i jeszcze bardziej odgradzić EWG od reszty Starego Kontynentu, w tym od państw socjalistycznych i Polski. Ponadto wyłoniony w wyborach Parlament Europejski jawił się dla polskich władz jako instytucja niezidentyfikowana, a jak już wcześniej wspomniano, ponadnarodowa forma współpracy w ramach EWG była dla elit PRL nie do pogodzenia z ich wizją sprawowania władzy. W rozumieniu PRL tylko suwerenne państwa, a nie instytucje, mogły podejmować decyzje. Rosnącym znaczeniem Parlamentu Europejskiego w strukturze EWG zainteresowało się również Ministerstwo Spraw Wewnętrznych PRL. W tym okresie starano się pozyskać do współpracy z Polską pracowników Parlamentu Europejskiego, członków zarówno Komisji EWG, jak i innych instytucji EWG lub związanych z NATO¹¹.

---

9 S. Łukasiewicz, *PRL wobec Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej*, (w:) M. Strasz, (red.), *Od Piłsudskiego do Wałęsy. Studia z dziejów Polski*, Warszawa 2008, s. 383.

¹⁰ W. Grabska (red.) *RWPG-EWG, realia i perspektywy*, PISM, Warszawa 1981; W. Grabska, *Koncepcja i praktyka integracji w EWG*, Warszawa 1988. W. Grabska, *Nowe uwarunkowania rozwoju stosunków między RWPG- EWG*, ekspertyza z 17 czerwca 1987. W. Grabska, *Wpływ przebudowy systemów zarządzania gospodarką w europejskich krajach RWPG na mechanizmy i dynamikę współpracy integracyjnej*. Ekspertyza z 20 grudnia 1988.

¹¹ W ocenie wywiadu PRL jednym z kandydatów był Jerzy Łukaszewski, rektor College de Europe, który ze względu na wykształcenie, znajomość języków obcych (mówił biegle po francusku, angielsku, rosyjsku), prace, jakie podejmował oraz funkcje, które pełnił w przeszłości w krajach zachodnich Europy stał się cenną dla polskiego wywiadu osobą. Jak wskazują źródła IPN, Łukaszewski był w serdecznej przyjaźni ze Zbigniewem Brzezińskim, znał również dobrze Piotra Wandycza. Ostatecznie nie udało się go jednak „rozmiękczyć”. Zob. A IPN, BU 01285/714, teczką: Jerzy Łukaszewski, tajna notatka z 13 kwietnia 1969; A IPN BU 01285/714, teczką: Jerzy Łukaszewski. Raport o zezwolenie na werbunek, (tajne, specjalnego przeznaczenia), Warszawa 12 marca 1965. Zob. Także: Ibidem, notatka dotycząca sprawy rozpracowania operacyjnego kryptonim „Giorgio”, z 4 grudnia 1974; Notatka z rozmowy z „Giorgio” z dnia 6 i 8 kwietnia 1978.

W rozdziale IV książki (*Polska a Wspólnoty Europejskie w latach 1981-1989*) przedstawiono proces akcesji Grecji do EWG zakończony w 1981 roku oraz oceniono skutki zbliżenia Aten do Brukseli zarówno dla Wspólnot Europejskich, jak i dla Polski i pozostałych krajów socjalistycznych. Wielu ekspertów w Polsce sugerowało – skądinąd słusznie – że o członkostwie Grecji w EWG zdecydowały bardziej przesłanki polityczne, aniżeli ekonomiczne. W dalszej części ostatniego rozdziału pracy przybliżono również drogę Hiszpanii i Portugalii do członkostwa we Wspólnotach Europejskich. Ekipa Jaruzelskiego była żywo zainteresowana procesem zbliżania się obu tych iberyjskich krajów do członkostwa w EWG, jednak w materiałach archiwalnych, opracowaniach oraz w prasie pojawiało się zdecydowanie więcej komentarzy i odniesień do starań Madrytu, a nie Lizbony o zbliżenia z EWG. Trudno więc nie zgodzić się z tezą Tomasza R. Szymczyńskiego, że akcesja Portugalii do EWG odbywała się niejako w cieniu Hiszpanii¹².

W tej części pracy przywołano również historię podpisania Jednolitego Aktu Europejskiego w EWG, procesu integracji europejskiej, którego władze PRL obawiały się najbardziej. Już w latach osiemdziesiątych pojawiły się bowiem opinie, że EWG zamierzała do roku 1992 wprowadzić w życie swobody przepływu osób, towarów, usług, kapitału. W ścisłym gronie PRL zdawano sobie z tego sprawę. Jak pisał w tajnym referacie późniejszy premier Mieczysław F. Rakowski: „dopóki istnieć będą surowo działające komory celne, szczegółowe rewizje (np. granica pomiędzy PRL a NRD), dopóki młody Polak bez zaproszenia z Moskwy, Pragi itd. nie będzie mógł wsiąść do pociągu Warszawa-Moskwa, Warszawa-Praga, by odwiedzić swego kolegę i odwrotnie wszelkie uroczyscie podejmowane uchwały i ogłaszane intencje w dużym stopniu pozostaną zbiorem pobożnych życzeń [...] jak na razie nic nie dowodzi, że kraje socjalistyczne zamierzają zrezygnować z pilnie strzeżonych granic ani też ze struktur biurokratycznych regulujących różnorodną wymianę pomiędzy naszymi krajami i ruch osobowy”¹³.

W dalszej części referatu Rakowski zapowiadał nową fazę rozwoju EWG, organizacji bez wolnej strefy od ceł i paszportów¹⁴. Pozostawiał otwartym pytanie: „czy sztabowcy opracowujący taktykę i strategię naszej polityki zagranicznej myślą o następstwach zmian, jakie dokonują się w dziedzinie współżycia narodów dwunastki?”¹⁵.

Z jednej strony elity rządzące w Polsce były zaniepokojone zasięgiem i zakresem zmian politycznych i instytucjonalnych zapowiadanych przez EWG i mocno te działania kontestowały. Z drugiej wszakże strony na początku lat osiemdziesiątych władze PRL oczekiwały wsparcia gospodarczego, technologicznego, a także finansowego ze strony

---

¹² T.R. Szymczyński, *Negocjowanie granic: Od „dziewiątki” do dwunastki”- Rozszerzenie południowe Wspólnot Europejskich (1981-1986)*, Poznań 2009, s. 103.

¹³ *Tajny Referat Mieczysława Rakowskiego*, opracował Krzysztof Wolicki, Warszawa 1987, s. 11.

¹⁴ W czerwcu 1989 roku w MSW opublikowano notatkę w sprawie harmonizacji wewnętrznego rynku Wspólnot Europejskich, postępu wynikającego z poszerzenia zakresu integracji europejskiej będącego efektem podpisanego przez państwa członkowskie w latach 1986-1987 Jednolitego Aktu Europejskiego. W dokumencie oceniono, że podpisanie przez RFN, Francję i kraje Beneluksu Układu z Schengen, w dniu 14 czerwca 1985 roku, powołanie w październiku 1986 roku grupy TREVI (ds. nielegalnej emigracji, handlu narkotykami, terroryzmu) świadczą o myśleniu przyszłościowym Wspólnoty Europejskiej. Oprócz ww. wymienionych inicjatyw powołanie przez organy EWG grup roboczych i komitetów ds. szeroko rozumianych problemów imigracyjnych wzmocnić miała ekonomicznie Wspólnotę, a je działania dla obcokrajowców poszukujących azylu w ww. krajach wprowadzi znaczne utrudnienia. Zob. szerzej: A MSW, IPN BU 0449/35/5, Notatka w sprawie harmonizacji wewnętrznego rynku Wspólnot Europejskich i jej wpływ na prawa obcokrajowców, z 21 sierpnia 1989.

¹⁵ Tajny referat, op. cit., s. 12.

głównych państw EWG. Prezentując polskie reakcje na proces integracji europejskiej w latach osiemdziesiątych, niepodobna pominąć eksperckich analiz polskich ekonomistów kojarzonych głównie z Polskim Instytutem Spraw Międzynarodowych. Obszerne opracowania, głównie W. Grabskiej, S. Parzymiesa, G. Bernatowicz-Bierut, S. Miklaszewskiego, a także R. Ławniczaka poświęcone właśnie członkostwu Grecji oraz obu iberyjskich krajów w EWG, kontaktom na linii PRL–EWG, a także oceny i raporty pracowników MSW PRL zachowane w Instytucie Pamięci Narodowej oraz w Archiwum Akt Nowych w Warszawie poświęcone, między innymi, wyborom do Parlamentu Europejskiego z 1979 roku zainteresowanie to potwierdzają. Po pierwsze, dostarczały one elitom PRL obiektywnego obrazu sytuacji gospodarczej w Europie Zachodniej, a po drugie były także punktem odniesienia dla działań Polski na arenie międzynarodowej. Niekiedy stawały się też stymulatorem pozytywnych działań i pożądanych zmian. Kiedy jednak okazało się, że ogłoszony przez Wojciecha Jaruzelskiego w grudniu 1981 roku stan wojenny i nałożone w jego wyniku przez USA i większość państw EWG sankcje ekonomiczne i finansowe utrudniają wyjście Polski z długu zagranicznego, pomoc ze strony państw EWG miała okazać się kluczowa dla rozwiązania problemów polskich.

O warunkach politycznych i ekonomicznych stawianych Polsce przez Wspólnotę Europejską traktuje ostatni rozdział pracy. Zbliżenie Polski z EWG było możliwe dzięki systematycznemu spełnieniu postawionych przez nią wymogów. Zapewne też nie byłoby ono możliwe, gdyby nie przejęcie władzy przez reformatorskiego przywódcę w ZSRR Michaiła Gorbaczowa w marcu 1985 roku. Ostatecznie PRL osiągnęła wyznaczony pod koniec lat osiemdziesiątych sobie cel: podpisanie umowy gospodarczej z EWG i nawiązanie stosunków z tą organizacją. Należy jednak podkreślić, że w latach osiemdziesiątych organizowały się środowiska demaskatorskie, które upatrywały głównego wroga Polski w RFN i USA oraz Wspólnotach Europejskich. Obnażały one „prawdziwe cele” integracji zachodnioeuropejskiej, która popierała głównie ekspansję „imperializmu amerykańskiego” mocno wspieranego przez „rewizjonizm zachodnioniemiecki”. Środowiska te skupione głównie wokół Zjednoczenia Patriotycznego Grunwald i tygodnika „Rzeczywistość” wielokrotnie akcentowały jeszcze większe zacieśnienie więzi i obrony sojuszu z ZSRR w ramach Układu Warszawskiego i RWPG. Zwyciężyła jednak opcja sugerowana przez reformatorów z Mieczysławem F. Rakowskim na czele, że droga do przezwyciężenia problemów ekonomicznych, politycznych i społecznych w PRL wiodła właśnie przez Wspólnoty Europejskie.

Autor monografii sugeruje wykorzystanie pracy w procesie edukacyjnym na kierunkach: historia, politologia, stosunki międzynarodowe, socjologia, ekonomia jako lekturę bądź obowiązkową bądź nieobowiązkową dla studentów. Jeden z egzemplarzy zostanie przesłany do Archiwum Ministerstwa Spraw Zagranicznych w Warszawie.

5. OMÓWIENIE POZOSTAŁYCH OSIĄGNIĘĆ NAUKOWO-BADAWCZYCH

Na dorobek naukowy autora składa się łącznie 30 publikacji w tym:

- 1 współautorstwo monografii: *Przywództwo Niemiec i Francji w Unii Europejskiej w XXI wieku. Problemy i wyzwania*, Poznań 2016
- 20 artykułów w czasopismach naukowych

- 9 artykułów w pracach zbiorowych
- 1 recenzja wydawnicza.

5.1 Oprócz wspomnianej monografii w obrębie osiągnięć badawczych autora znajduje się 9 artykułów naukowych zbieżnych z obszarem badawczym monografii:

1. *Polska Ludowa wobec europejskich inicjatyw integracyjnych w latach 1946-1957*, „Rocznik Integracji Europejskiej”, ISSN:1899-6256 nr 1 z 2007, s. 164-86.
2. *Integracja europejska na łamach tygodnika „Rzeczywistość”*, „Rocznik Integracji Europejskiej”, nr 7 z 2013, ISSN:1899-6256, s.389-402.
3. *Kwestia niemiecka na łamach tygodnika „Rzeczywistość”*, „Przegląd Politologiczny”, nr 4 z 2013, ISSN: 1426-8876, s. 133-153.
4. *Władza ludowa w Polsce wobec zaangażowania RFN na rzecz procesu integracji europejskiej*, „Rocznik Bezpieczeństwa Europejskiego”, nr 1 z 2015, s. nr ISSN 1896-8848.
5. *Polskie reakcje na I rozszerzenie Wspólnot Europejskich o Wielką Brytanię, Danię, Irlandię*, „Rocznik Integracji Europejskiej”, nr 9 z 2015, ISSN 1899-6256, s. 506-525.
6. *PRL wobec rozszerzenia Wspólnot Europejskich o Hiszpanię i Portugalię (1962-1986)*. „Rocznik Integracji Europejskiej” nr 10 z 2016, ISSN 1899-6256, s.317-334.
7. *Poland and The Comecon- EEC relations*, „Rocznik Integracji Europejskiej”, nr 11 z 2017, Wydawnictwo UAM, ISSN 1899-6256, s.427-445.
8. *Polska wobec Jednolitego Aktu Europejskiego Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej (1981–1987)*, „Środkowoeuropejskie Studia Polityczne”, nr 1 z 2017, Wydawnictwo UAM, ISSN 1731-751, s.171-195.
9. *PRL wobec II rozszerzenia Wspólnot Europejskich o Grecję (1961–1981)*, „Przegląd Politologiczny”, nr 1 z 2017, Wydawnictwo UAM, Nr ISSN 1426-887, s. 221-241.

Pierwszy artykuł: *Polska Ludowa wobec europejskich inicjatyw integracyjnych w latach 1946-1957* stanowi wstęp do badań prowadzonych przez autora obejmujących stosunek władzy ludowej w Polsce wraz z genezą i rozwojem procesów integracji europejskiej w okresie powojennym. W przeważającej mierze jego narracja bazuje na reakcjach wiodących tytułów prasy polskiej: „Trybuna Ludu”, „Chłopska droga”, „Żołnierz Wolności”, „Trybuna Wolności”, które żywo reagowały na analizowane inicjatywy. Podczas pisania rzeczony artykułu korzystano również z wniosków zamieszczonych na łamach periodyków: „Przegląd Zachodni” oraz „Sprawy Międzynarodowe”.

Kolejne dwa artykuły: *Integracja europejska na łamach tygodnika „Rzeczywistość”* oraz *Kwestia niemiecka na łamach tygodnika „Rzeczywistość”* były

efektem szczegółowych studiów nad antyniemieckim i antyeuropejskim tygodnikiem „Rzeczywistość” wydawanym w Polsce w latach 1981-1989. W owym tygodniku społeczno-politycznym kontestowano procesy integracji europejskiej, większość z nich łącząc z odbudową imperializmu zachodnioniemieckiego. Jego publicyści przestrzegali przed rosnącymi w siłę Wspólnotami Europejskimi a wszelkie zmiany polityczne i gospodarcze zachodzące w EWG i opisywane w tygodniku wiązano z chęcią osiągnięcia przewagi przez EWG nad blokiem państw socjalistycznych. Sugerowano również, że służyły one głównie odbudowie potencjału gospodarczego i militarnego RFN.

Istotną rolę Republiki Federalnej Niemiec w procesach integracji zachodnioeuropejskiej uwypuklono również na łamach czasopisma „Rocznik Bezpieczeństwa Europejskiego” w artykule: *Władza ludowa w Polsce wobec zaangażowania RFN na rzecz procesu integracji europejskiej*.

Artykuły opublikowane w „Roczniku Integracji Europejskiej”: *Polskie reakcje na I rozszerzenie Wspólnot Europejskich o Wielką Brytanię, Danię, Irlandię* oraz na łamach „Przeglądu Politologicznego”: *PRL wobec II rozszerzenia Wspólnot Europejskich o Grecję (1961–1981)* są rezultatem kwerendy przeprowadzonej w Archiwum Ministerstwa Spraw Zagranicznych. Zostały one uzupełnione licznymi komentarzami i opiniami zamieszczonymi na łamach prasy i czasopism naukowych. Wyniki badań są częściowo opublikowano w wyżej wymienionych artykułach. Ich część znajduje się w 1 podrozdziale III rozdziału książki: *Reakcje na pierwsze rozszerzenie Wspólnot Europejskich o Wielką Brytanię, Danię, Irlandię, Norwegię (1961-1973)* wskazanej przez autora jako największe osiągnięcie badawcze. Kolejne dwa artykuły: *PRL wobec rozszerzenia Wspólnot Europejskich o Hiszpanię i Portugalię (1962-1986)* oraz *The Comecon-EEC relations* opublikowane w kolejnych numerach „Rocznika Integracji Europejskiej” są wynikiem kwerendy nie tylko w archiwach MSZ, ale również w Archiwum Akt Nowych w Warszawie oraz w Instytucie Pamięci Narodowej w Warszawie. Uzupełniona ona została wynikami ekspertyz, które autor odnalazł w aktach Polskiego Instytutu Spraw Międzynarodowych. Część wyników tych badań zamieszczono w wyżej wymienionych artykułach. Ich obszerniejsza część została opublikowana kolejno w podrozdziale 2 IV rozdziału książki *Proces integracji ze Wspólnotami Europejskimi Hiszpanii i Portugalii (1962 – 1986)* oraz w 3 podrozdziale III rozdziału książki *Skomplikowane relacje RWPG-EWG III*.

Pogłębione badania przeprowadzono również nad stosunkiem Polski do *Jednolitego Aktu Europejskiego*. Ich rezultaty ujęte zostały w części badań opublikowanych w formie artykułu: *Polska wobec Jednolitego Aktu Europejskiego Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej (1981–1987)* zamieszczonego w „Środkowoeuropejskich Studiach Politycznych”. Poszerzoną wersję badań zamieszczono w 3 podrozdziale IV rozdziału monografii: *Negocjacje i przyjęcie Jednolitego Aktu Europejskiego EWG*. W tym miejscu należy dodać, że znacząca część akt MSZ z 1987 roku została zniszczona, co w pewnym stopniu utrudniło autorowi przeprowadzenie badań i sformułowanie wniosków.

5.2. Drugi obszar zainteresowań badawczych autora jest także powiązany z tematyką głównego osiągnięcia badawczego. Autor przybliży reakcje Polski na wysuwane projekty postulujące jednoczenie Europy w okresie 20-lecia międzywojennego: *Polska wobec koncepcji integracji europejskiej w latach 1918-1939* („Przegląd

Zachodni”). Prezentuje w tym materiale również niewielki wkład Polski w dorobek procesów integracji europejskiej w tym okresie, opisując cały jej udział w artykule Projekt Federacji Europy Centralnej i Południowej w myśli politycznej emigracji polskiej w latach 1939–1943 („Rocznik Integracji Europejskiej”). Badania autora obejmują również studia nad stosunkiem polskiej emigracji skupionej w Paryżu i Londynie do procesów integracji europejskiej wysuwanych po zakończeniu II wojny światowej: Józef Retinger – polski orędownik zjednoczenia Europy („Środkowoeuropejskie Studia Polityczne”). Artykuły te w przeważającej mierze powstały w oparciu o materiały zgromadzone w Instytucie Polskim i Muzeum Sikorskiego w Londynie, w Archiwum Akt Nowych w Warszawie oraz w Przeglądzie Informacyjnym Polska a Zagranica.

W tym obszarze autor analizuje również stosunek Polski do Unii Europejskiej po 2004 roku, koncentrując się na wybranych problemach związanych z członkostwem Polski w Unii Europejskiej, jak i z funkcjonowaniem UE. Poddana analizie problematyka mieściła się w szerokiej optyce głównego osiągnięcia naukowego autora i obejmowała zagadnienia: wyborów do Parlamentu Europejskiego, przewodnictwa Polski w Radzie Unii Europejskiej, realizacji projektu Partnerstwa Wschodniego UE, przywództwa Francji i Niemiec w Unii Europejskiej, problemów migracyjnych i uchodźczych w UE oraz rosnących tendencji eurosceptycznych w obrębie organizacji.

W tym obszarze opublikowano we współautorstwie 1 monografię, 20 artykułów naukowych i części w pracach zbiorowych:

1. *Wybory do Parlamentu Europejskiego w 2004 roku w Polsce i w Niemczech. Analiza porównawcza*, (w:) B. Koszel, (red). *Polacy i Niemcy w XXI wieku. Nowe oblicze partnerstwa*, Poznań 2007, s. 101-113.
2. *Polska wobec koncepcji integracji europejskiej w latach 1918-1939*, „Przegląd Zachodni”, nr 2 z 2007, s. 115-124.
3. *Projekt Federacji Europy Centralnej i Południowej w myśli politycznej emigracji polskiej w latach 1939–1943*, „Rocznik Integracji Europejskiej”, nr 2 z 2008, s. 251-268.
4. *Józef Retinger – polski orędownik zjednoczenia Europy*, „Środkowoeuropejskie Studia Polityczne”, nr 2 z 2008, s. 337-356.
5. *Prasa polska o wyborach do Parlamentu Europejskiego w 2009 roku*, „Rocznik Integracji Europejskiej”, nr 3 z 2009, s. 381-398.
6. *Kwestia niemiecka w publicystyce paryskiej „Kultury” w latach 1947–1954* (w:) S. Sierpowski, *Niemcy jako problem międzynarodowy po II wojnie światowej*, Poznań 2010, s. 155-177.
7. *Przewodnictwo Polski w Radzie Unii Europejskiej*. „Przegląd Zachodni”, nr 3 z 2011, s. 267-280.
8. *Realizacja Programu Kulturalnego Polskiej Prezydencji w Radzie Unii Europejskiej*, „Rocznik Integracji Europejskiej”, nr 5 z 2011, s. 325-334.

9. *Die polnische Presse über die Wahlen zum Europäischen Parlament 2004 und 2009 - eine vergleichende Analyse*, (w): J. Franzke (red.) *Europa als Inspiration und Herausforderung*, Potsdam: Universitätsverlag, 2011, s. 175-196.
10. *Partnerstwo wschodnie jako instrument polityki wschodniej UE*, „Rocznik Integracji Europejskiej”, nr 6 z 2012, s. 259-269.
11. *Konsekwencje II wojny światowej dla Polski w aspekcie europejskich procesów integracyjnych*, (w): J. Waskan, S. Sadowski (red.), *Zanikające blizny. Kontrowersje wobec skutków II wojny światowej*, Bydgoszcz 2014, s. 114-126.
12. *The Polish elections to the European Parliament in 2014 as show in the Polish press*, „Rocznik Integracji Europejskiej”, nr 8 z 2014, s. 317-333.
13. *Prasa polska wobec zaangażowania RFN i Francji w kryzys polityczny na Ukrainie*, „Środkowoeuropejskie Studia Polityczne”, nr 2 z 2015, s. 103-126.
14. *Eurosceptycyzm w Parlamencie Europejskim odpowiedzią na kryzys gospodarczo-społeczny w Unii Europejskiej*, (w): B. Koszel (red.), *Społeczne oblicza Europy*, Piła 2015, s. 105-119.
15. *Prasa polska o wyborach do Parlamentu Europejskiego w Polsce i Niemczech w 2014 roku*, „Środkowoeuropejskie Studia Polityczne” nr 1 z 2016, s. 259-275.
16. Barabasz A., Koszel B., Księżniakiewicz M. (2016), *Przywództwo Niemiec i Francji w Unii Europejskiej w XXI wieku. Problemy i wyzwania*, Poznań 2016.
17. *The Eastern Partnership on the Sideways* (w:) J. Franzke, B. Koszel, A. Kinyakin (red.), *The European Union and Russia. Causes of the Crisis and Potential for Cooperation*, Poczdam 2016, s. 96-111.
18. *Eurosceptycyzm w Parlamencie Europejskim w XXI wieku*, (w:) B. Koszel, D. Mierzejewski, Z. Popławski, *Zagrożenia dla integracji europejskiej w XXI wieku*, Piła 2016, s. 119-131.
19. *Prasa polska o wyborach do Parlamentu Europejskiego w 2009 i 2014 roku, analiza porównawcza*, (w:) M. Kolczyński (red.), *Polskie wybory 2014 2015. Kontekst krajowy i międzynarodowy - przebieg rywalizacji - konsekwencje polityczne*, Tom I, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2017, s. 47-65.
20. *Polnische politische Parteien zum Problem der Flüchtlinge (2015-2016)*, (w:) J. Franzke, B. Koszel, A. Sakson, (red.), *Migrations politik in der europäischen Flüchtlingskrise Herausforderungen und Lösungsansätze in Deutschland und Polen (Hrsg)*, Potsdam 2017, s.67-79.

Wskaźnik Hirscha dla publikacji naukowych autora wynosi 2.

W omawianym okresie autor wziął udział w ponad 40 konferencjach naukowych zarówno krajowych, jak i międzynarodowych oraz seminariach, wygłaszając referaty, i biorąc aktywny udział w dyskusji. W części przypadków wymiernym rezultatem uczestnictwa w konferencjach są publikacje naukowe.

W latach 2015-2018 autor przebywał na 3 stypendiach zagranicznych w ramach LLP Erasmus na Uniwersytecie w Poczdamie (2016, 2018) oraz na Uniwersytecie im. Mateja Bela w Bańskiej Bystrzycy (2016). Uczestniczył również w prestiżowej międzynarodowej konferencji na Uniwersytecie Przyjaźni Narodów w Moskwie (2017), gdzie oprócz wygłoszonego referatu prowadził panel tematyczny.

5.3. Kierowanie międzynarodowymi i krajowymi projektami badawczymi oraz udział w takich projektach

W omawianym okresie autor bądź brał udział bądź nadal uczestniczy w 7 projektach badawczych i grupach badawczych finansowanych z krajowych (Narodowe Centrum Badań i Rozwoju, Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego) oraz zagranicznych grantów badawczych (Uniwersytet w Poczdamie, Uniwersytet Przyjaźni Narodów w Moskwie). Jeden z nich ma charakter międzynarodowy i jest realizowany od ponad 3 lat, angażując naukowców z Uniwersytetu w Poczdamie oraz Uniwersytetu Przyjaźni Narodów w Moskwie. Uczestniczą w nim również naukowcy z wiodących polskich ośrodków naukowych. Rezultaty badawcze powyższych projektów międzynarodowych obejmują:

- I. Wykonawca w projekcie: Niemiecko-francuskie przywództwo w Unii Europejskiej w XXI wieku. Nr 2013/09/B/HS5/00422. Kierownik projektu prof. B. Koszel.
W ramach realizacji grantu autor opublikował artykuł oraz jest współautorem monografii:
  1. *Prasa polska wobec zaangażowania RFN i Francji w kryzys polityczny na Ukrainie*, „Środkoeuropejskie Studia Polityczne”, Nr 2 z 2015.
  2. Barabasz A., Koszel B., Księżniakiewicz M., (2016), *Przywództwo Niemiec i Francji w Unii Europejskiej w XXI wieku. Problemy i wyzwania*, Poznań 2016.
- II. Wykonawca w projekcie „Polska-Niemcy-Rosja-UE w XXI wieku. Problemy i wyzwania”. Kierownik projektu: prof. B. Koszel, prof. J. Franzke, prof. A. Kinyakin.
Efekt współpracy międzynarodowego zespołu badaczy stanowią:
  - a) publikacje:
    1. *The Eastern Partnership on the Sideways* (w:) Franzke J., Koszel B., Kinyakin A., *The European Union and Russia. Causes of the Crisis and Potential for Cooperation*. Poczdam 2016.
    2. *Polnische politische Parteien zum Problem der Flüchtlinge (2015-2016)*, (w:) Franzke J., Koszel B., Sakson A., *Migrations politik in der europäischen Flüchtlingskrise*

Herausforderungen und Lösungsansätze in Deutschland und Polen (Hrsg), Potsdam 2017.

b) konferencje:

1. Ukrainie. Europäische Dimension des Ukraine-Konflikts). Poczdam 30-31 stycznia 2015. Wygłoszony referat: Wygłoszony referat: Ukraine in the Eastern Partnership Conception.
2. Russland Und die Europäische Union. Kriesenursachen. Und Kooperationwewege. Poczdam 15-16 sierpnia 2015. Wygłoszony referat: Eastern Partnership „Sideways”.
3. European Union-Russia. Ways of escaping crisis. German, Russian, Polish, points of view. Poznań czerwiec 2016. Wygłoszony referat: Polish public opinion on the events of in Ukraine (2013-2014).
4. Polityka migracyjna w europejskim kryzysie uchodźczym. Wyzwania i problemy. Polski i niemiecki punkt widzenia. Poczdam 28 10.2016. Wygłoszony referat: Polskie partie polityczne wobec problemu uchodźców.
5. Russia and the EU in changing world. Cooperation or competition? Moskwa 2-3 listopada 2017. Wygłoszony referat wraz z prof. B. Koszelem, Unstable future of the EU after enacting Eurozone and Migration crisis.

III. Wykonawca pomocniczy w projekcie Rola mediów w kreowaniu aktywności fizycznej i zainteresowań pro sportowych w środowisku akademickim. Nr umowy: 0027/RS4/2016/54. Kierownik projektu prof. J. Skrzypczak. Efektem współpracy grupy badawczej były jak do tej pory dwie konferencje i opublikowany komunikat z badań.

a) publikacje

Komunikat z badań: *Między sportem amatorskim a profesjonalnym. Wyzwania Klubu Uczelnianego Akademickiego Związku Sportowego Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza (KU AZS UAM) w XXI wieku.* Został wysłany do MNiSW w kwietniu 2018 roku.

b) konferencje

1. Rola mediów w kreowaniu aktywności fizycznej i zainteresowań pro sportowych w środowisku akademickim. Wygłoszony referat: AZS – Sport amatorski a sport wyczynowy (referat wygłoszony wraz z dr Marcinem Piechockim, Poznań, 17 stycznia 2017).
2. Rola mediów w kreowaniu aktywności fizycznej i zainteresowań pro sportowych w środowisku akademickim. Wygłoszony referat: Wyzwania AZS w XXI wieku (referat wygłoszony wraz z dr M. Piechockim oraz mgr Ł. Stypą, Poznań, 11 kwietnia 2018).

- IV. Wykonawca w projekcie: „Pomost na rynek pracy” nr POKL.04.01.01-00- 056/14. W ramach projektu autor organizował i prowadził wyjazdy studyjne do pracodawców w Warszawie (Danone, TVN, TVP).
- V. Wykonawca w projekcie Wysokiej jakości program stażowy dla studentów WNPiD UAM w Poznaniu. Sygnatura grantu. 2/SP/POWER/3.1/2015.
- VI. Wykonawca w grantie: Wschód. Zachód. Demokracja. Międzynarodowy projekt badawczo-naukowy. Sygnatura grantu: b.s.
- VII. Wykonawca w grantie Wiedza dla eksperta. Sygnatura grantu POKL.04.01.01-00-143/10-0.

5.4. Aktywność dydaktyczna

W ramach aktywności dydaktycznej w omawianym okresie autor prowadził zajęcia na kierunkach Stosunki Międzynarodowe, Politologia, Dziennikarstwo i Komunikacja Społeczna na Wydziale Nauk Politycznych i Dziennikarstwa UAM, Wschodoznawstwo (na Wydziale Historii UAM). Zajęcia obejmowały ćwiczenia i wykłady z przedmiotów:

- Międzynarodowe Rynki Finansowe
- Międzynarodowe Stosunki Finansowe
- Międzynarodowy Ruch Osobowy
- Międzynarodowe Stosunki Polityczne
- Sport jako instrument polityki
- Filozofia.

Od 2011 roku autor prowadzi seminaria dyplomowe. Do dnia dzisiejszego wypromował ponad 80 licencjatów.

W omawianym okresie otrzymał 11 nagród za działalność dydaktyczną i organizacyjną na rzecz WNPiD UAM i UAM:

- Nagroda Rektora UAM III stopnia za osiągnięcia w pracy dydaktycznej (2015)
- Nagroda Rektora UAM za działalność organizacyjną na rzecz Uniwersytetu (2014)
- Nagroda Dziekana WNPiD UAM za osiągnięcia w pracy dydaktycznej (2013)
- Nagroda Dziekana WNPiD UAM za osiągnięcia w pracy naukowej i dydaktycznej (2012)
- Nagroda Dziekana WNPiD UAM za osiągnięcia w pracy organizacyjnej na rzecz wydziału (lata 2011- 2018).

W rankingach studenckich organizowanych przez studentów WNPiD autor został trzykrotnie wybrany do grona najlepszych dydaktyków Wydziału.

Autor jest promotorem pomocniczym w czterech przewodach doktorskich:

- a) w przewodzie doktorskim mgr. Pawła Gondka (Kostrzyn nad Odrą w procesie transformacji politycznej i społeczno-gospodarczej w latach 1989-2013) obrona pracy doktorskiej miała miejsce 29 czerwca 2015 roku w Poznaniu
- b) w przewodzie doktorskim mgr. Anny Wesołowskiej (Strategie rozwojowe Unii Europejskiej w XXI wieku) obrona pracy doktorskiej miała miejsce 26 lutego 2018 roku w Poznaniu
- c) w przewodzie doktorskim mgr. Mateusza Pazdeja (Bezpieczeństwo energetyczne w polityce Unii Europejskiej w XXI wieku (otwarty przewód doktorski w 2018 roku)
- d) w przewodzie doktorskim mgr. Anny Ratajczak (Grecja w polityce europejskiej Republiki Federalnej Niemiec w latach 1962-2018) planowane otwarcie przewodu doktorskiego wrzesień 2018.

5.5. Aktywność organizacyjna

- a) od 2003 roku współorganizator seminarium polsko-niemieckiego w Międzynarodowym Domu Spotkań Młodzieży w Mikuszewie (organizator konferencji i paneli tematycznych). Celem spotkań była integracja środowiska akademickiego polskiego i niemieckiego. Efektem współpracy stało się kilkanaście przeprowadzonych seminariów w Mikuszewie, Poczdamie, Poznaniu, które odbyły się w latach 2003-2013. Współpraca pomiędzy Wydziałem Ekonomicznym i Społecznym Uniwersytetu w Poczdamie i Wydziałem Nauk Politycznych i Dziennikarstwa w Poznaniu trwa do dnia dzisiejszego
- b) sekretarz i współorganizator międzynarodowej konferencji naukowej **POLSKA RZĄDZI EUROPA. Prezydencja Polski w Radzie Unii Europejskiej**, Poznań 20 października 2011
- c) sekretarz i współorganizator międzynarodowej konferencji naukowej **European Union-Russia. Ways of escaping crisis. German, Russian and Polish points of view**, Poznań 23-24 czerwca 2016
- d) sekretarz i współorganizator międzynarodowej konferencji naukowej **Niemcy przed wyborami parlamentarnymi w 2017 roku. Strategie, kampanie wyborcze, prognozy**, Poznań 23 czerwca 2017;
- e) autor prowadził panel tematyczny na konferencji **Russia and the EU in changing world. Cooperation or competition?**, 2017, Moskwa
- f) współtwórca wraz z prodziekanem ds. studenckich dr. A. Szymaniakiem projektu specjalności dziennikarstwo sportowe i zarządzanie w sporcie (kierunek: Dziennikarstwo i Komunikacja Społeczna)

- g) współtwórca wraz z prodziekanem ds. współpracy międzynarodowej dr. T. Brańką programu zajęć sportowych dla studentów WNPiD (w ramach programu ERASMUS MUNDUS)
- h) współorganizator wyjazdu studyjnego do Warszawy: do TVP, TVN oraz firmy Danone w ramach projektu Pomost na Rynek Pracy
- i) w latach 2014-2017 powołany przez Rektora UAM do Rektorskiej Komisji ds. Sportu, która złożyła na ręce obecnego Rektora UAM Raport z wnioskami posiedzeń Komisji Sportu za lata 2014-2016
- j) w latach 2009-2015 roku wiceprezes drugoligowego klubu siatkarskiego KS AZS UAM w piłce siatkowej
- k) od 2016 roku pełnomocnik Dziekana WNPiD ds. Sportu. Od 2011 roku do dnia dzisiejszego koordynator sportowych eventów studenckich na WNPiD (futsal, piłka siatkowa, koszykówka), które pełnią funkcję integracyjną środowiska akademickiego (studentów i pracowników UAM)
- l) od 2014 roku współorganizator Mistrzostw Polski Pracowników Szkół Wyższych o puchar Rektora UAM (dwie edycje 2014 i 2015 odbyły się w Poznaniu)
- m) w ramach realizacji umów partnerskich pomiędzy WNPiD a szkołami średnimi z Wielkopolski, od 2015 roku organizator wydarzeń sportowych, w których uczestniczą uczniowie szkół średnich (Nowy Tomyśl, Kościan) oraz pracownicy UAM
- n) w ramach współpracy między UAM a szkołami podstawowymi SP nr 15 oraz SP nr 34 w Poznaniu organizator szkoleń siatkarskich dla młodzieży oraz spotkań młodzieży i studentów z zawodnikami profesjonalnie uprawiającymi piłkę siatkową
- o) autor jest członkiem Polskiego Towarzystwa Studiów Europejskich
autor jest członkiem Polskiego Towarzystwa Stosunków Międzynarodowych
autor jest członkiem Polskiego Towarzystwa Nauk Politycznych
autor jest członkiem kolegium redakcyjnego Rocznika Integracji Europejskiej.

5.6. Popularyzacja nauki

Aktywność autora obejmuje głównie działalność publicystyczno-naukową. Od 2003 roku autor jest stałym współpracownikiem miesięcznika *Życie Uniwersyteckie*. W tym obszarze opublikował zarówno indywidualnie, jak i we współautorstwie ponad 50 artykułów, sprawozdań z konferencji, wywiadów z naukowcami, doniesień jubileuszowych oraz relacji sportowych z życia uczelni. Publicystyka objęła również współpracę z ogólnopolskim miesięcznikiem „Forum Naukowe” oraz miesięcznikiem „Perspektywy”, a także „Przeglądem Konińskim”.

W zakresie tych aktywności autor promował działalność naukową i sportową w obrębie Uniwersytetu, angażując, i szkoląc studentów podczas warsztatów dziennikarskich organizowanych przez Wydział Nauk Politycznych i Dziennikarstwa UAM (m.in. Słubice, Obrzycko, Poznań), oraz organizując dla nich eventy sportowe.

Redagował także teksty publikowane przez studentów na łamach wspomnianego miesięcznika. Jako współautor specjalności dziennikarstwo sportowe uczestniczył w dyskusji podiumowej zorganizowanej w 2012 roku przez WNPiD, z udziałem znanych sportowców, jak Jagna Marczułajtis, czy dziennikarzy, jak Marcin Lepa (TVN 24). Pokłosiem debaty była praca zbiorowa zatytułowana Sport w Polityce. Polityka w sporcie, której autor był recenzentem. Na zaproszenie Szkoły Wyższej Psychologii Społecznej w Poznaniu autor uczestniczył w debacie edukacyjnej „Przez sport do nauki i kultury” (2015), podczas której wygłosił referat *Sport instrumentem polityki w XX i XXI wieku. Analiza na wybranych przykładach*.

Ponadto:

1. W ramach wykładów otwartych na WNPiD UAM w Poznaniu autor siedem razy wygłaszał wykłady promocyjne poświęcone szeroko rozumianym relacjom pomiędzy polityką a sportem w XX i XXI wieku. Oprócz słuchaczy z Poznania uczestniczyli w nich, między innymi, słuchacze Uniwersytetu III wieku w Nowym Tomysłu i Kościanie.
2. Autor wygłaszał referaty na wykładach otwartych w I LO w Kościanie, na Uniwersytecie III wieku w Kościanie i w Liceach Ogólnokształcących w Poznaniu. Oprócz relacji pomiędzy sportem a polityką tematem wykładów była: Zimna wojna w stosunkach międzynarodowych 1946-1989 oraz Polska wobec integracji europejskiej w latach 1915-1957.
3. W 2014 roku w ramach wykładu *Ekspansja gospodarcza Chin w Afryce* prowadzonego podczas przedmiotu *Międzynarodowe Rynki Finansowe* organizator spotkania z grupą pedagogów z WSE UAM, którzy dwukrotnie (2014-2015) wizytowali w celach naukowych Tanzanię.

5.7. Przedsięwzięcia naukowe w toku przygotowań i realizacji

1. Sekretarz międzynarodowej konferencji *Nowe wymiary bezpieczeństwa europejskiego w XXI wieku. Aspekty polityczno-wojskowe, gospodarcze i społeczne* (18.-19.10. 2018 r.) w ramach wspomnianego projektu polsko-niemiecko-rosyjskiego.
2. Zaplanowane wystąpienie na konferencji naukowej organizowanej przez Instytut Nauk Politycznych i Dziennikarstwa Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach: Polska polityka 1918-2018. Tytuł wystąpienia: Między negocjacją a zaangażowaniem PRL wobec zachodnioeuropejskich procesów integracyjnych w latach 1969-1989 (6-7 listopada 2018).
3. Kwerenda materiałów archiwalnych niezbędna do napisania artykułu Integracja europejska w archiwaliach Instytutu Pamięci Narodowej (1946-1989).